

Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm¹**Transformation of the Realist Tradition in International Relations and Neoclassical Realism****Birkan ERTOY²****Başvuru Tarihi: 06.07.2019****Kabul Tarihi: 13.11.2019****Özet**

1939'da Carr tarafından ilk versiyonu oluşturulan realist gelenek, uluslararası ilişkiler disiplinde oldukça baskındır. Bu baskın konumu, araştırmacıların realist yaklaşımlara sıkça başvurmasının yanı sıra yaklaşımların, sıklıkla eleştirilmesinden de kaynaklanmaktadır. Geleneğe yapılan eleştiriler uluslararası sistemdeki değişimler neticesinde sıklaşmış ve realist gelenek bu dönüşümler doğrultusunda değişikliklere uğramıştır. 1991'e kadar varlığını sürdüren iki kutuplu sistemi açıklama noktasında güçlük çekmeyen yapısal realizm, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ortaya çıkan dünya düzenini açıklamakta bocalamıştır. Devletler, iki kutuplu yapının neden olduğu sıkı ittifak bağları içerisinde benzer dış politikalar izlemişse de günümüzdeki çok kutuplu yapıda daha bağımsız davranmakta ve bu doğrultuda farklı davranışlar sergilemektedirler. Bu durumun nedenini, dış politikanın hem iç hem de dış faktörlerden etkilenmesine bağlayan yeni nesil realistler, neoklasik realist yaklaşımı ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma göre araştırmalarda sistem faktörünün yanı sıra stratejik kültür ve algı olarak tanımladıkları ara değişkenler ile lider faktörünün de incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Bu çalışma, özellikle son birkaç yıldır popüleritesi artan neoklasik realizmi açıklamayı ve yaklaşımın Türkçe literatüre tanıtılması amaçlamaktadır. Bu doğrultuda öncelikle yaklaşımın realist öncülleri anlatılmış ardından, realist geleneğe 'nasıl bir yenilik getirdiği' konuları incelenmiştir. Bunun yanı sıra yapılan literatür taraması ile yaklaşımın kapsamı ve sınırları net bir şekilde ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Realizm, Yapısal Realizm, Neoklasik Realizm, Ara Değişkenler, Algı, Stratejik Kültür**JEL Sınıflandırması:** F50, F51, F59**Abstract**

Realist school which was first formed by Carr in 1939 is rather dominant in international relations. This status is arise from the fact that realism is frequently criticized alongside the fact that used by many researchers. Criticism against the tradition became more frequent as a result of changes in international system and therefore realism suitably converted. Structural realism was able to explain bipolar system that ended in 1991 but it floundered to explain post Cold War era. Even though the states followed similar foreign policies because of the tight alliances of Cold War period, now they all act independently and therefore show different actions. New generation realists who attribute this case to the idea that states' foreign policies affected by both domestic and international factors formed neoclassical realist approach. According to this approach, intervening variables such as strategic culture, perceptions etc. should be added to the analysis alongside systemic factors and leader factor should be examined.

This study aims to explain neoclassical realism and introduce the approach to Turkish literature. In this sense, firstly previous versions of the approach was explained alongside the issue 'how the approach broke a new ground'. Moreover, extent and limits of the approach presented with the literature review on neoclassical realist case studies.

Keywords: Classical Realism, Structural Realism, Neoclassical Realism, Intervening Variables, Perception, Strategic Culture**JEL Classification:** F50, F51, F59

¹Bu çalışma, 15/06/2019 tarihinde savunularak oy birliği ile başarılı bulunan, "Neoklasik Realizm Yaklaşımı ile Rusya'nın Ukrayna Müdahalesinin Analizi" başlıklı yüksek lisans tezinin teorik tartışmaya ayrılan bölümünden yola çıkılarak hazırlanmıştır ve bu nedenle büyük oranda benzerlikler bulunmaktadır.

² Uluslararası İlişkiler Bilim Uzmanı, birkan.ertoy@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7033-715X

Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplininde teorik yaklaşımlar, bir araştırmanın yapılabilmesi adına en önemli araçtır. Bu nedenle çalışmaya teori ile ilgili genel bir giriş yapılarak başlanması yerinde olacaktır. Jack Donnelly'e göre teori, ustalikle düşünülmüş soyutlamalardır ve dikkatimizi, kafa karıştırıcı detaylardan uzaklaştırarak, olaydaki en önemli noktaya vermemizi sağlar (Burchill, 2005: 29). Kenneth Waltz da Donnelly ile paralel şekilde, teorilerin belli bir hareket ya da olay ile ilgili kural seti ya da koleksiyonu olduğunu ileri sürer. Ancak Waltz, teorilerin salt 'kanun' olarak görülmesinin yanlış olduğunu ifade ettikten sonra, teorinin niteliksel olarak kanunlardan farklı olduğunu ve daha çok kanunları tanımlayan açıklamalar olduğunu savunur (Waltz, 1979: 2-5). Diğer taraftan Steve Smith teorinin öneminden bahsederken eylem üzerinden bir tanımlama yapmıştır. Ona göre bir eylem, teori olmadan yalnızca tanımlanabilir. Eylemin açıklanabilmesi için ise teori dünyasına girilmelidir (Dunne vd., 2013: 3). Bu bilgiler ışığında teori, genel anlamda bir olay üzerinde araştırma yapanların detaylarda boğulmasını engelleyerek kendilerine bir çerçeve oluşturmasını, bu sayede belli bir kavram setini kullanarak benzer olayların anlaşılmasını kolaylaştıracak genellemelere ulaşmasını ve eylemleri açıklayabilmesini sağlayan araçlar şeklinde tanımlanabilir.

Uluslararası ilişkiler disiplininde yapılan her çalışmada açıkça bahsedilmese bile araştırmacılar, farklı teorik yaklaşımlar benimsemektedirler. Bu yaklaşımlar araştırma yapanın belli bir noktaya odaklanmasını kolaylaştırmakla birlikte, araştırmacının olayla ilgili en doğru olduğunu düşündüğü görüşü ortaya koymasına yardım eder. Diğer bir ifadeyle uluslararası ilişkiler disiplininde tek ya da mutlak doğruyu bulan bir teori yoktur ancak eleştirel yaklaşımlar hariç her teori, güvenilirliğini artırabilmek amacıyla, olaylara dair getirdiği açıklamaların en doğru açıklamalar olduğunu savunmaktadır. Her teorinin farklı bir epistemolojisi ve metodolojisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda teorilerin, incelediği olaylar farklılaşmakla birlikte, olaya dair kullandığı araçlarının ve açıklamalarının da farklılaştığını savunmak yanlış olmayacaktır.

1919'da Birleşik Krallık'ın bir parçası olan Galler Aberystwyth Üniversitesi'nde ilk uluslararası ilişkiler kürsüsü kurulduğunda amaç, henüz sonlanmış olan I. Dünya Savaşı'nın çıkış sebeplerini araştırmak ve tekrar savaş çıkmaması için neler yapılması gerektiğini ortaya koymaktı. Ancak ortaya koydukları çözümler -Milletler Cemiyeti, açık diplomasi gibi- ile II. Dünya Savaşı'nı engelleyemeyen bu görüş, ilk baskısı 1939'da yapılan *Yirmi Yıl Krizi* kitabında Edward Hallett Carr tarafından sert bir dille eleştirilmiş ve "ütopyacılık" olarak adlandırılmıştır (Carr, 1946)³. Günümüzde 'idealizm' olarak adlandırılan görüşlere karşın Carr, realist teoriyi ortaya koymuştur. Buradan hareketle uluslararası ilişkiler disiplinindeki çeşitliliğin ilk kez Carr ile başladığı savunulabilir.

İlerleyen dönemlerde ise oldukça baskın hale gelen realist teoriye teorinin dışından ve kendi içinden birçok eleştiri gelmesiyle disiplinindeki teori çeşitliliği bugünkü halini almıştır. Disiplindeki bu

³ Carr'ın eleştirdiği yazarlara yönelik kullandığı 'ütopyacı' ifadesi kitabın çeşitli yerlerinde geçmektedir.

çeşitliliğe rağmen, yapılan çalışmalarda realizm hem en çok başvurulan hem de en çok eleştiri alan teorilerden birisi olmuştur. Öyle ki Mustafa Aydın realist okulun, 1930'ların sonlarından 1980'lerin ortalarına kadar disiplinin mutlak hâkimi olduğunu ileri sürmektedir (Aydın, 2004: 34). Ancak 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılışıını öngöremeyen realist yaklaşımın popülerliği zarar görmüştür. Yine de sistemdeki aktörlerin, özellikle Rusya'nın, güç kazanması ve 2008 Gürcistan meselesinin, daha sonrasında 2014'te Ukrayna meselesinin ortaya çıkması, Rusya'nın revizyonist hamleler izlemeye başladığını göstermiştir. Bu gelişmeler ile birlikte realist gelenek kaybettiği popülerliğini yeniden kazanmaya başlamıştır (Tsygankov, 2018: 7).

Uluslararası ilişkiler disiplininde realizm, çoğu zaman yekpare olarak düşünülse de ortaya çıktığı günden bugüne büyük dönüşümler geçirmiş ve bununla birlikte çeşitlenmiş bir yaklaşımdır. Bu dönüşüm ve çeşitlilik dünyadaki değişimlere paralel şekilde gerçekleşmiştir. Nitekim neoklasik realizm (NKR⁴), iki kutuplu düzenin bitişi ile ortaya çıkmıştır. Teori, kendisinden önceki iki realist yaklaşımdan da belli derecede etkilenmiştir ve bu durum, NKR'nin kendisinden önceki yaklaşımlardan hangi noktalarda ayrıldığını ortaya koymak açısından zorluk yaratabilmektedir. Bu nedenle çalışmada öncelikle, realizmin geçirdiği süreç ele alınmış ve NKR ortaya çıkana kadar gelenekte ne gibi dönüşümler yaşandığı ortaya koyulmuştur. Bununla amaçlanan, NKR'nin nasıl bir süreç sonunda ortaya çıktığı ve kendisinden önceki realist versiyonlardan nasıl ayrıldığı konularına netlik getirmektir. Realizmin geçirdiği dönüşüm ve gelenekteki çeşitlilik anlatıldıktan sonra NKR'nin çalışma alanı, kavram seti ve sınırlılıkları üzerinde durularak yaklaşımın uluslararası ilişkiler disiplininde nerede konumlandığı ve disipline nasıl bir katkı yaptığı ortaya koyulmuştur.

1. Klasik Realizm

Klasik realizm⁵ her ne kadar 1939'da Carr'ın *Yirmi Yıl Krizi* kitabında ütopyacıların -ya da disiplinindeki daha yaygın adıyla idealist düşüncenin- eleştirilmesi ile ortaya çıkmış olsa da realistler, teorinin düşünsel altyapısı çok daha eski dönemlerdeki çalışmalar ile şekillenmiştir. Bunun sebebi teorinin, insan doğasından yola çıkarak devlete dair çıkarımlar yapıyor olmasıdır. Bu bağlamda en çok başvurulan isimlerden birisi, insan doğasına dair görüşlerinden dolayı Thomas Hobbes olmuştur. Hobbes, insanların doğuştan eşit olduğunu ve bu eşitliğin bir şeyleri arzulama konusunda da geçerli olduğunu ileri sürer. İki kişinin, aynı anda sahip olamayacağı bir şeyi arzu etmesi durumunda ise güvensizlik doğacağıının, bu kişilerin birbirine düşman olacağıının ve birbirlerini yok etmeye ya da egemenlikleri altına almaya çalışacağıının da altını çizer (Hobbes, 2007: 92-93). Klasik realizmde bu durum teoriye uyarlanarak, egemen devletler çıkarları peşinden koşar ve bu çıkarların çatışması

⁴ Çalışmanın devam eden kısımlarında neoklasik realizm yerine 'NKR' kısaltması kullanılacaktır.

⁵ Klasik realizm, bazı kaynaklarda 'siyasi realizm' olarak da adlandırılmaktadır. Bkz: Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Peking University Press, Beijing, 1997, Joshua S. Goldstein & Jon C. Pevehouse, *International Relations*, Pearson, New Jersey, 2014, Alison McQueen, "Political Realism and the Realist 'Tradition'", *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Cilt 20, Sayı 3, 2017.

durumunda savaş ortaya çıkar şeklinde bir argüman benimsenmiştir. Gerçekten de iki ya da daha fazla egemen devletin çıkarlarının çatıştığı bölgeler mücadele alanlarına dönmekte ve bu mücadele genellikle devletleri savaşa sürüklemektedir.

Buna ek olarak Hobbes, ‘rekabet’, ‘güvensizlik’, ‘şan ve şeref’ kavramlarının insanın doğasındaki üç temel çatışma nedeni olduğunu savunur. Ona göre insan, kazançları için rekabet eder, güvenliğini sağlamak ister çünkü kendisini güvende hissetmez ve son olarak şan ve şerefi için mücadele eder (Hobbes, 2007: 94). Hobbes’un insan doğasına dair bu görüşleri realist teorisyenler tarafından benimsenerek devletin doğasının tasvirine uyarlanmıştır. Klasik realistler devletin, çıkarları doğrultusunda kazanç sağlamak için diğer devletler ile rekabet ettiğini, diğer devletlere güvenemeyeceğini ve çıkarlarına ulaşmak için sürekli mücadele içinde olduğunu savunurlar.

Klasik realizmin devlete dair bu vurgusunun nedeni teorinin, analiz birimi olarak ‘devlet’i ele almasıdır. Bu yaklaşımın sebebi teorinin, devleti uluslararası sistemdeki öncelikli aktör olarak görmesi ve bunun dışında kalan bölgesel ve uluslararası aktörlerin, ekonomi ya da hukukun ikincil önceliğe sahip olduğunu vurgulamasıdır (Elias ve Sutch, 2007: 43). Teorinin devlete dair benimsediği varsayımlarından bir tanesi de devleti küresel siyasetin merkezinde konumlandırmasının yanı sıra onu bütünlüklü bir aktör olarak tanımlamasıdır (Sterling-Folker, 2006: 17). Devlete dair bu yönde bir varsayımın benimsenmesinde, teorinin ortaya çıktığı dönemin büyük etkisi vardır.

Yirminci yüzyılda teori ortaya çıktığında devlet dışındaki herhangi bir aktörün davranışı uluslararası sistemde değişikliğe sebep olmuyordu. Nitekim Woodrow Wilson’un fikirleri neticesinde ortaya çıkan ve devlet dışı bir aktör olarak görülen Milletler Cemiyeti, II. Dünya Savaşı’nın çıkışını engelleyememişti. Her ne kadar realizmin bu varsayımı dönemin şartları ile düşünüldüğünde yanlış olmasa da günümüz uluslararası sistemini anlatma noktasında eksiktir. Özellikle Soğuk Savaş’ın bitişinin ardından şekillenen sistemde devlet önemli bir aktör olmaya devam etse de sistemin tek aktörü olma konumunu yitirmiştir. Ayrıca klasik realizm devlet davranışlarındaki ani değişiklikleri de açıklayamamaktadır ve bu eksiklik, NKR’de aşılılmaya çalışılmıştır.

Klasik realizmin devlete dair yukarıda bahsedilen yaklaşımına ek olarak devletler, birey, grup ya da ulus-aşırı hareketler olarak değil maksada uygun birimler olarak değerlendirilirler. Ayrıca belirli liderler veya onların hareketleri üzerinde durulmaz çünkü devletlerin hareketlerinin amacı ülkenin korunmasını, yani hayatta kalmayı/sağkalımı sağlayabilmektir (Roskin ve Berry, 2012: 49-50). Liderler ise yalnızca bu amaca hizmet eden parçalardan ibaret olarak görülür. Buna karşın klasik realizmin dış politikanın oluşumuna dair göz ardı ettiği lider faktörü, 1990’ların son yıllarında ortaya çıkan NKR’de oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sebebi NKR’nin ani değişimleri açıklama amacı ile alakalıdır ve ilerleyen kısımlarda bu konuya dönecektir.

Bahsedilen hayatta kalma amacının nedeninin anlaşılabilmesi adına teorinin sisteme dair varsayımından bahsetmek gerekmektedir. Klasik realist yaklaşım, uluslararası sistemi açıklarken de

Hobbes'in görüşlerinden uyarlamalar yapmıştır. Hobbes, devletin olmadığı durumda herkesin herkese karşı savaş halinde olduğunu savunmuştur. Bunun gerekçesi olarak da devletin, insanları korku altında tutabilecek genel bir güç olduğunu öne sürmektedir (Hobbes, 2007: 94). Klasik realistler uluslararası sistemin doğasını tanımlarken bu ifadeden yola çıkarlar ve uluslararası sistemde Hobbes'in bahsettiği gibi genel bir gücün olmadığını ve sistemde her devletin her şeyi yapma özgürlüğünün olduğunu savunurlar. Diğer bir ifade ile klasik realizme göre sistem anarşiktir ve anarşi bir ön kabul değil, bir neden-sonuç ilişkisinin ürünüdür. Her devletin çıkarlarına ulaşma noktasında eşit olması ve bir sistem devletin olmaması anarşiye sebep olmuştur. Burada altı çizilmesi gereken nokta 'anarşi'nin, bir 'kaos' halini ifade etmediğidir. Zira klasik realizme göre anarşi, sistemde kuralların yokluğundan ziyade kurallara uymaya zorlayıcı, merkezi bir yönetimin olmaması durumudur (Goldstein ve Pevehouse, 2014: 49). Buna paralel olarak anarşi, hiyerarşik siyasi bir düzenin yokluğunu ifade eder (Burchill, 2005: 31). Sistemde bir neden-sonuç ilişkisinin ürünü olan anarşinin var olmasından dolayı klasik realizme göre bir devletin temel amacı, anarşik sistemde hayatta kalmaktır.

Yukarıda bahsedilenler ışığında cevaplanması gereken bir soru ortaya çıkmaktadır: Anarşik sistemde her devlet her istediğini yapabiliyorsa devletler hayatta kalma amacına nasıl ulaşacaklardır? Teoriye göre devletin hayatta kalma amacını gerçekleştirebilmesinin yollarından bir tanesi güçlü olmaktır. Nitekim insanın güç peşinde koşmasının nedeni sistemdeki çatışma olarak görülmektedir (Sterling-Folker, 2006: 17). Bu sebeple, klasik realistler analiz birimi olarak devleti ele almalarının yanı sıra, çalışmaların merkezine 'güç' kavramını yerleştirmişlerdir. Teorinin bu yaklaşımı ise Thucydides'in görüşlerinden beslenmektedir. Thucydides uluslararası ilişkiler disiplininde ve özellikle realizmde o kadar etkili olmuştur ki, *Peloponez Savaşları Tarihi* isimli çalışması, Soğuk Savaş olarak bilinen uzun soluklu ve yıkıcı karşılıklı meydan okuma döneminde dahi öncelikli konumunu korumuştur (Baev, 2006: 334). Thucydides, Atina ile Sparta arasında geçen Peloponez Savaşı'nı anlatırken güçlü olanın, zayıf olana hükmetmesinin bir gereklilik olduğunu ve bunun, Tanrılar ve insanlar için bir ilke olduğunu ifade etmiştir (Thucydides, 1881: 402-403).

Güçlü olma gerekliliğine dair yaklaşım her ne kadar Thucydides'e kadar dayandırılrsa da güç kavramının klasik realizmdeki merkezi konumunu sağlayan kişi Hans J. Morgenthau olmuştur. Morgenthau, uluslararası politikanın tıpkı diğer politikalar gibi güç mücadelesinden ibaret olduğunu ve uluslararası politikaların nihai amacı ne olursa olsun, birincil amacın güç sağlamak olduğunu ileri sürmüştür. Morgenthau'nun bahsettiği güç, insanın diğer insanların zihinleri ve eylemleri üzerindeki kontrolüdür (Morgenthau, 1997: 31-32). Ancak yapılan bu tanımdaki referans yalnızca askerî güce yönelik değildir. Morgenthau, askerî güç ile siyasi gücü birbirinden ayırmıştır. Ona göre siyasi güç, gücü uygulayan ile gücün uygulandığı taraf arasındaki psikolojik bir ilişkiyi ifade eder ve gücü uygulayan tarafa, gücün uygulandığı tarafın zihni üzerinde kontrol kurma imkânı tanır. Askerî hazırlıklar ve dış politikadaki hammadde kaynaklarının kazanımı, deniz yollarının kontrolü gibi materyal hedefler ise diğer devletlerde saldırının riskli olacağı düşüncesi yaratarak, devletleri politik hamlelerinden caydırma

amacı taşır. Yani askerî hazırlıkların siyasi amacı, düşman olması muhtemel bir devleti ikna ederek askerî güç kullanımından vazgeçirmek ve askerî güce başvurmayı gereksiz kılmaktır (Morgenthau, 1997: 36).

Bu bağlamda klasik realizmde güç, tek başına materyal kapasitelerin artırılmasını ifade etmez. Temel amaç, hayatta kalma gayesini sağlayabilmek adına caydırıcılık yaratabilmektir ve bu, siyasi ya da psikolojik bir üstünlük sağlamak ile de mümkündür. Ancak bu anlatımdan Morgenthau'nun ya da klasik realistlerin askerî gücü ikinci planda tuttuğu sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü klasik realizmde askerî güç hayatta kalma amacını sağlamak için en önemli faktördür. Öyle ki yine Morgenthau'ya göre bir ülkenin gücünün en önemli ölçütü askerî gücüdür (Morgenthau, 1997: 92). Belirtilenlere ek olarak klasik realizmde güce yapılan bu vurgu devletlere bir handikap yaratmaktadır. Devletler, Morgenthau'nun ifade ettiği gibi caydırıcılık yaratabilmek adına askerî güçlerini maksimize etme çabasına girişirler. Bu ise devletleri 'güvenlik ikilemi' şeklinde tanımlanan ve uluslararası sistemde anarşiyi daha hissedilir hale getiren bir güç maksimizasyonu döngüsünün içine sokar.

Güvenlik ikileminin içine düşülmesinin sebebi de yine insanın doğasında yatmaktadır. Morgenthau, bir insanın güç arzusunun, yalnızca son insanın da kendi hâkimiyeti altına girdiğinde ya da kendisini Tanrı gibi hissettiğinde tatmin olacağını iddia etmiştir (Morgenthau, 1947: 165). İnsan doğasından yola çıkan bu yaklaşım devletlere de uyarlanmıştır. Bir devletin diğer tüm devletleri egemenliği altına alması yani küresel hegemon haline gelmesi imkânsız olduğundan güvenlik için güçlenmeye devam etme arzusu devletleri güvenlik ikilemine sürükleyecektir. Bu ise anarşinin daha hissedilir olmasına neden olmaktadır.

Devletin hayatta kalma amacına hizmet eden bir diğer yol ise güç dengesi kurması ya da kurulmuş güç dengesinde yerini almasıdır. Güç dengesinin içerisinde bulunan ya da bulunmak isteyen devlet aslında yine yukarıda bahsedilen güç maksimizasyonu amacına ulaşmaya çalışmaktadır. Basit bir şekilde tanımlamak gerekirse güç dengesi, sistemde güçlenen ve revizyonist niyetleri olan bir devlete ya da devletlere karşı, statükocu devletlerin birleşmesi ve revizyonist yapıyı dizginlemesidir. Tek başına güvenliğini sağlayamayacak olan devletler başka devletlerin güçlerine katılarak hem kendilerini hem de karşı tarafı güçlendirirler. Bu sebeple güç dengesi bir kazan-kazan sistemidir. Bu açıklamadan yola çıkarak güç dengesinin, tarafların güçlerinin eşitlenmesi anlamına geldiği sonucuna ulaşmamak gerekir. Aksine bu dengeleme biçimi revizyonist hamle yapan tarafa karşı bir üstünlük sağlama çabasıdır. Dünya Savaşları incelendiğinde durum daha anlaşılır olacaktır. I. Dünya Savaşı'nda Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'ya karşı birleşen İngiltere, Çarlık Rusya ve Fransa bir üstünlük elde etmiştir. Aynı şekilde II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası, Japonya ve İtalya'ya karşı birleşen İngiltere, Fransa, SSCB ve ABD, revizyonist tarafların gücünü dengelemeyi değil, aksine onların sistemde güçsüz konuma getirilmesini amaçlamışlardır.

Klasik realizm, sistemdeki gerçeklikle ilgilenmesi, analiz birimi olarak üniter kabul ettiği devleti merkeze alması, güce vurgusu ve dünya siyasetini anlamayı kolaylaştırması gibi sebeplerle sistemde ana akım teori haline gelmiştir. İki kutuplu dünya düzeninin başlaması ile Kenneth Waltz'un öncülük ettiği, insan doğasından ziyade sistemin yapısına odaklanan yapısal realizm ortaya çıkmıştır. Bu gelişme ile realizm, daha bilimsel bir hal almış ve uluslararası ilişkilerdeki baskın konumunu sağlamlaştırmıştır.

2. Yapısal Realizm⁶

Waltz, yapısal realizmin ana hatlarını 1979 yılında yazdığı *Uluslararası Siyaset Teorisi* isimli kitabında ortaya koymuştur. Yapısal realizmin odaklandığı konular üzerindeki çalışmalar kendisinden önce de yapıyor olmasına karşın, teorinin kullandığı belli varsayımları tümdengelim dayalı, kendi içinde tutarlı ve kapsamlı hale getiren kişi Waltz olmuştur (Gözen, 2014: 172). Wohlforth'un ifadesiyle realizm, Kenneth Waltz'un gölgesi altında gelişmeye devam etmiştir (Wohlforth, 2011: 500-501).

Her şeyden önce yapısal realizmin, klasik realizmden tamamen farklı kavramlar kullandığı ya da ona karşıt bir teori olduğu düşünülmemelidir. Klasik realizmde var olan devlet tanımlaması Waltz tarafından reddedilmemiş ve devlet yine hayatta kalma arzusunda olan bütünleşik bir aktör olarak tanımlanmıştır (Waltz, 1996: 54). Ancak klasik realizmde olduğu gibi yapısal realizmde de devletin merkezi konumu kabul edilmekle birlikte yeni geliştirilen yaklaşımda da birtakım değişiklikler göze çarpmaktadır. Ancak yapıların, içindeki her bir aktör üzerinden tanımlanmadığını, yalnızca ana aktörler tarafından tanımlandığını savunur ve ona göre uluslararası yapıdaki bu ana aktör devlettir (Waltz, 1979: 93). Diğer bir ifade ile yapısal realizmde devlet, klasik realizmde olduğu gibi sistemin tek aktörü değildir ancak en önemlisidir. Bununla birlikte, klasik realizme paralel olarak, yapısal realizmde de devletin yegâne amacı hayatta kalmadır. Waltz'a göre devletler, varlıklarını sürdürmenin yollarını arar. Devletin, hayatta kalma güdüsü dışında kalan diğer amaçları sonsuz sayıda değişiklik göstermekle birlikte, herhangi bir amaca ulaşabilmenin önkoşulu hayatta kalmaktır (Waltz, 1979: 91). Yine Waltz anarşi içerisinde devletin, nihai amacının güvenliğini sağlamak olduğunu ve hayatta kalmanın garanti altına alınması durumunda eşitlik, çıkar ve güç arayışlarına girebileceğini savunmuştur (Waltz, 1979: 126).

Devlete dair bu yaklaşıma ek olarak yapısal realizmde her bir devlete ayrı ayrı odaklanılmaz. Tıpkı sistem içindeki her bir aktör tanımlanmadığı gibi, her bir devletin de birbiriyle ilişkisine odaklanılmamaktadır. Yapısal realizm karakteristik olarak, küçük güçlerin denge ya da ardıncılık⁷ (*bandwagoning*) politikası izleyip izlememesine bakmaksızın, büyük güçler arasındaki ilişkilere odaklanır (Götz, 2016: 301). Nitekim yapısal realistlere göre küçük ya da orta ölçekli devletler, Soğuk Savaş sırasında Türkiye gibi birçok devletin izlediği ardıncılık politikası ile kendilerini korumaya çalışırlar (Walt, 1987: 19-20). Her iki durumda da küçük ve orta ölçekli devletler realist geleneğin savunduğu gibi çıkarlarını korumaya -hayatta kalmaya- çalışırlar. Bu ise sistemin yapısında bir

⁶ Neorealizm gibi benzer bir kullanıma da sahiptir.

⁷ Uluslararası siyasette zayıf devletlerin güçlü devletlerin yanında yer alması şeklinde tanımlanabilir.

değişikliğe sebep olmamaktadır. Sistem ve yapıya vurgusu ile öne çıkan neorealizm bu sebepten ötürü araştırmanın merkezine büyük güçleri yerleştirir.

Yapısal realizmde, klasik realizmde olduğu gibi, sistem anarşik olarak tanımlanmıştır. Teorinin öncüsü Waltz'a göre ulusal sistem merkezi ve hiyerarşikken, uluslararası sistem adem-i merkeziyetçi ve anarşıktır. Her devlet eşittir ve birinin diğerine hükmetme ya da itaat etme zorunluluğu yoktur (Waltz, 1979: 88). Waltz'un bu görüşü yapısal realizmin, klasik realizmden çok da farklılaşmadığına dair bir diğer göstergedir. Anarşinin ortaya çıkışına dair okuma ise farklılık göstermektedir ve bu farklılık yapısal realizmdeki güç okumasıyla doğrudan ilişkilidir.

Realizmin bahsi geçen iki versiyonunda da devletler ana aktör olmaya devam eder ve birbirlerine karşı olan göreceli güçlerine oldukça dikkat ederler. Tek başına maddi güce sahip olmak değil, güç dengesini değiştirmeye kalkışacak bir devlete karşı durabilmeyi sağlayacak kadar güce sahip olunmalıdır. Bu bağlamda neorealist paradigmanda göreceli kazanç vurgusu yapılmaktadır (Schweller, 1996: 101). Bu ortak görüşe rağmen devletlerin neden güç peşinde koştuklarına dair açıklamalar farklılık göstermektedir.

Klasik realistlere göre cevap, daha önce de bahsedildiği üzere insan doğasında yatar. Yapısal realistlere göre ise devletlerin güç peşinde koşma arzularının, insan doğasıyla ilişkisi yoktur. Bundan ziyade sistemin yapısının devletleri güç peşinden koşmaya zorladığı savunulur. John Mearsheimer'e göre sistemdeki anarşik yapı devletleri bu hale getirmiştir ve hatta devletler -hayatta kalmak istiyorlarsa- birbirleriyle mücadele etmekten başka çarelerinin olmadığı demir bir kafesin içine hapsolmuşlardır (Dunne vd., 2013: 77-78). Kısaca şöyle bir iddiada bulunmak yanlış olmayacaktır; klasik realizme göre insan doğası kötüdür ve devlet de tıpkı insan gibi güç peşinden koşma arzusunda. Bu durum da sistemin anarşik bir yapıya bürünmesine sebep olur. Ancak yapısal realizme göre sistemin yapısı zaten anarşıktır ve devletler bu yapıda hayatta kalmak için güç peşinde koşmaya mecbur kalmışlardır.

2.1. Yapı

Yukarıdaki bilgiler ışığında yapısal realizm sistem düzeyinde açıklamalar yapıyor olması dışında klasik realizmden çok da farklı görünmemektedir. Temel farklılık analiz biriminde ortaya çıkmaktadır. Waltz, çalışmasında uluslararası siyaset teorilerinin 'indirgemeci' ve 'sistem' teorileri olarak ikiye ayrıldığını savunur. Ona göre ulusal düzeyde ya da birey düzeyindeki sorunlara odaklanan teoriler indirgemeci teoriler, uluslararası düzeydekilere odaklananlar ise sistem teorileridir. İndirgemeci yaklaşıma göre, bir 'bütün' parçalarının özellikleri ve birbirleri ile etkileşimleri sayesinde anlaşılabilir (Waltz, 1979: 18). Ayrıca bu şekildeki yaklaşımda uluslararası çıktılar, ulusal ya da ulus-altı düzeyde bulunan unsurlar tarafından açıklanır. Yani içeriden gelen girdiler dıştaki çıktıları belirlemektedir (Keohane, 1986: 47).

Yapısal realizme göre klasik realizm, birim düzeyinde açıklamalar yapması sebebiyle indirgemeci bir teoridir. Ancak Waltz devletlerin davranışlarının ulusal değil, uluslararası düzeyde

incelendiğinde açıklanabileceğini öne sürer (Waltz, 1996: 54) Buna ek olarak Waltz'a göre sistem, yapı ve etkileşim halindeki birimlerden meydana gelmektedir (Keohane, 1986: 70). Yani klasik realizmde olduğu gibi tek başına birim düzeyinde incelemeler yapılması, sistemi anlama noktasında yetersiz kalacaktır. Bu anlamda neorealizm ya da diğer adıyla yapısal realizm bir sistem teorisi olarak ortaya çıkmıştır ve bu yönüyle klasik realizmden kesin bir şekilde ayrılmaktadır.

Waltz'un sisteme yaptığı bu vurgu teorisinin bazı noktaları, araştırmaların dışında bırakmasına sebep olmuştur. Bunlardan bir tanesi dış politika konusudur. Waltz kurguladığı teorisinin ana görevlerinden bir tanesinin, dış koşulların devletleri nasıl yönlendirdiğini açıklamak olduğunu ve bu haliyle teorisinin, iç farklılıklarına bakılmaksızın devletlerin nasıl benzer şekilde davrandıklarını açıkladığını savunur. Buna karşın bir dış politika teorisi benzer şekilde konumlanmış devletlerin neden farklı davranışlar sergilediğini açıklayabilmektedir ve bu davranışlar iç yapılardaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Waltz, dış politikanın hükümetlere ait ürünler olduğunu savunmuştur (Waltz, 1996: 54). Bunun yanı sıra dış politika ile alakalı bir teorisinin ulusal düzeyde kaldığını iddia etmektedir (Waltz, 1979: 72). Onun kurguladığı teori ise yapı ile yani dış faktör ile ilgilenmektedir ve iç faktörler araştırma dışında bırakılmıştır. Kısacası neorealist teori uluslararası çıktılarının teorisidir (Lobell vd., 2009: 42). Realist ailede hem iç hem dış faktörleri araştırma konusu yapan yaklaşım ise NKR ile ortaya çıkmıştır ve ilerleyen kısımlarda tartışılacaktır. Yapısal realizme dair bu genel bilgilere ek olarak, teori yekpare kalamamıştır. Kendi içerisinde bir bölünme meydana gelmiş ve saldırgan ve savunmacı realizm olarak iki yaklaşım ortaya çıkmıştır.

2.2. Savunmacı ve Saldırgan Realizm

Savunmacı realizmin en önemli ismi Kenneth Waltz'tur. Ancak Waltz teorisini savunmacı realizm olarak değil, yapısal realizm şeklinde kurgulamıştır. Yine de devletlerin ne kadar güç istediğine ve anarşi içindeki devletin nasıl davranış sergileyebileceğine dair görüşlerinden dolayı savunmacı realist olarak görülmüştür. Waltz'a göre, güç kullanışlı bir araçtır. Bir devletin gücünün az olması durumu bir saldırıya davetiye çıkarabileceği gibi, aşırı güçlü olması durumu devletlerin, gücü artırana karşı birleşmesine sebep olabilecektir. Bu sebeple bir devlet adamı uygun miktarda güce sahip olmaya çalışacaktır çünkü devletlerin nihai endişeleri güç değil güvenlidir (Rothberg ve Rabb, 1989: 40). Yine daha önce bahsedildiği üzere Waltz'a göre anarşi içindeki devletin en nihai amacı güvenliğini sağlamasıdır ve bir devlet için ilk endişe gücü azamileştirmek değil sistemdeki konumunu korumaktır. Diğer arzular ve istekler ise bu şartın gerçekleşmesi durumunda sağlanabilecektir (Waltz, 1979: 126).

Hem savunmacı hem de saldırgan realizm dış politikada uluslararası sistemdeki yapının etkilerine odaklanmaktadır. Ancak devletlerin tipik davranışlarına dair bazı varsayımlar noktasında bir ayrım mevcuttur. Güvenliğin nasıl maksimize edileceği noktasında, savunmacılar devletlerin dengeleme politikalarını takip edeceği beklentisindeyken, saldırgan realistler bunun devletin kendi faydasına güç dengesini bozması ile mümkün olacağını tartışır (Wivel, 14.06.2019).

Saldırgan ve savunmacı realizmdeki temel ayrımlardan bir diğeri, devletlerin saldırı savunma dengesine göre nasıl politikalar oluşturdukları konusudur. Saldırı savunma dengesi teknolojik yenilikler, coğrafi farklılıklar, doğal kaynaklara erişim vb. yapısal belirleyicilerle tanımlanabilmektedir. Yaklaşımına göre devletlerin karşılaştıkları bir durum karşısında ortaya koydukları davranışlar, saldırı savunma dengesinde değerlendirildikten sonra oluşur. Diğer bir ifadeyle, bu dengede ağırlık saldırıdaysa yani saldırı devlet için avantaj sağlayacaksa, devlet saldırgan davranış sergileyecektir. Ancak ağırlık savunmadaysa devlet savunmacı bir davranış sergileyecektir (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 52).

Savunmacı realizmin bir diğer önemli ismi ise Barry Posen'dir. Posen, anarşi içinde sağkalımın anahtarının, saldırgan doktrinler olduğunu savunanlara karşı çıkmıştır. Bunun nedeni Posen'in, göreceli gücün ölçümü zor olduğundan devlet için makul davranışın yayılcı politikalar olduğunu savunan bu görüşü hatalı görmesidir. Bu görüş devletleri vahşi bir ormanda yeni doğmuş çocuklar olarak görmekten farklı değildir ve tarihselliği de yoktur. Posen, -tamamı olmasa da- devletlerin geçmişlerinden ders çıkaracaklarını savunur ve bu sebeple statükocu politikaların istisna değil, kural olduğunu iddia eder (Posen, 1986: 69).

Yapısal realizmin en önemli isimlerinden bir diğeri olan Mearsheimer ise öncüsü olduğu saldırgan realizm ile anılmaktadır. Mearsheimer'a göre devletler, uluslararası sistemde kendi güvenliklerini sağlamak zorundadır ancak bu durum, ittifak kurulmasının önünde bir engel teşkil etmez (Mearsheimer, 2001: 33). Kısacası, saldırgan realizmde ağırlıklı olarak öz yardım (*self-help*) kavramına vurgu yapılmaktadır. Sebebi ise güvensizliktir ve bu durum kurulan ittifaklar için de geçerli olması gereken bir olgudur. Mearsheimer, bir devletin kendi güvenliğini artırmasının, diğerlerininkini düşürmesi gerektiği anlamına geldiğini ve bu durumun güvenlik ikileminin özünü oluşturduğunu ifade eder. Saldırgan realizmin özünde yatan güvensizlik üzerine gelişmiş bu yaklaşımın modern devletler ortaya çıkmadan önce dahi var olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. *Savaş Sanatı* isimli eserinde Sun Tzu, sürekli olarak düşmanın gelebileceği ihtimali üzerinde durulması gerektiğini ve hatta düşmanın gelmeyeceği ihtimali olan durumlarda dahi hazırlıklı olmanın en doğru yol olduğunu savunmuştur. Ona göre düşmanın saldıracağını ummak, her daim saldırıya hazır olmak ve saldırıya fırsat vermemek en doğru seçenektir (Tzu, 2018: 24).

Buradan hareketle Mearsheimer, anarşi sistemde hareket eden bir devlet için en iyi savunmanın saldırı olduğunu savunur (Mearsheimer, 2001: 33-34). Buradaki anlatımdan çıkarılması gereken, saldırgan realizmin yapısal realizm içerisinde gelişirken, klasik realizmden alınan yaklaşımları ön plana çıkardığıdır. Saldırgan realizm anarşiyi ve yapıyı kabul etmekle birlikte Waltz'un yaklaşımına eleştiri de getirmektedir. Mearsheimer, Waltz'un uluslararası politikayı saldırgan temelli yapan bazı noktaları gözden kaçırdığını savunur. Waltz, devletlerin dengeleyici yaklaşımlar sergilediğini iddia etmektedir. Mearsheimer ise bunun doğru olduğunu ancak devletlerin saldırgan yaklaşımlar da sergilediğini ve bununla birlikte yalnızca güvenlik değil, rakipleri üzerinde avantaj sağlamayı hedeflediğini savunmaktadır (Mearsheimer, 2001: 166).

Kısaca saldırgan realizm, devletler arası ilişkilerin güvensizlik üzerine kurgulandığını ve bu sebeple devletlerin her daim tetikte olması gerektiğini savunmaktadır. Bu genel bilgilere ek olarak bazı yazarlara göre sistem kaçınılmaz olarak ve geri dönüşü olmayacak şekilde savunmacı realizm dünyasına dönüşecektir. Ancak savunmacı realist bir dünyada da saldırgan realist devletler varlığını sürdürebilecektir (Tang, 2010: 32). Son yıllarda ise realist ailenin yeni bir uzantısı olan NKR ön plana çıkmaya başlamıştır ve devam eden kısmın temel konusunu oluşturmaktadır.

3. Neoklasik Realizm

NKR, literatürde farklı isimler ile kullanılmıştır. Örneğin Randall L. Schweller ‘yeni geleneksel realizm’ (*neotraditional realism*) kavramını kullanırken, Stephen G. Brooks post-klasik realizm (*postclassical realism*) şeklindeki adlandırmayı tercih etmiştir (Foulon, 2015: 635). Literatürde en yaygın haliyle ‘neoklasik realizm’ olarak yer bulan kavram, ilk kez 1998’de Gideon Rose tarafından “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy” isimli makalede kullanılmıştır.

Yapısal realizm, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte büyük bir darbe almış ve sonraki süreçte birçok eleştiriye maruz kalmıştır (Smith, 2018: 742). NKR de bu doğrultuda ortaya çıkan ve yapısal realizmi birçok konuda eleştiren bir yaklaşımdır. Yapısal realistlerin aksine NKR’yi savunanlar, devletlerin niyet ve davranışlarının saldırı-savunma dengesi, anarşi, görelî gücün dağılımı gibi devlet ve devlet adamlarının kontrolü dışında işleyen sistemik açıklamalarla anlaşılabilen düşüncesini reddetmişlerdir. Diğer bir ifadeyle teori, Waltz’un bahsettiği ‘anarşik çevrenin görünmez eli’nin sistemi düzenleyeceği yaklaşımına bir karşı çıkıştır (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 53-54). NKR’nin bu karşı çıkışı, yapısal realizmin iddialarının tamamının reddi ya da klasik realizme kesin bir dönüş şeklinde anlaşılmalıdır. Teori, klasik ve yapısalcı öncüllerinden etkilenmekle birlikte araştırmaların daha net sonuçlar ortaya koyabilmesini sağlamak amacıyla realist aileye yabancı olan bazı kavramları -algı, stratejik kültür vb.- analizlere dâhil etmiştir.

Rose, isim verdiği teorinin, bir ülkenin dış politikasının kapsamı ve ihtirasının, o ülkenin öncelikli olarak sistemdeki yerinden ve özellikle görelî güç kapasitesinden etkilendiği görüşüne destek verdiğini ve bu yüzden realist aileden olduğunu savunmuştur. Nitekim bu görüş, yapısal realizmin temel varsayımdır. Ancak Rose, güç kapasitelerinin dış politikadaki etkilerinin dolaylı ve karmaşık olduğunu savunmakla birlikte sistemsal baskıların, ara değişkenler aracılığıyla birim düzeyine dönüştürülmesi gerektiğini belirtir ve bu sebeple de teorinin ‘neoklasik’ olduğunu iddia eder (Rose, 1998: 146). Bir diğer ifade ile Rose, sistemsal baskıların ve güdülemelerin devletin dış çevreye karşı politik davranışının genel hatlarını ve yönünü belirlediğini ancak yalnızca sistemsal açıklamaların, spesifik detaylara ulaşmayı mümkün kılmadığını savunmuştur. Buradan hareketle NKR, devlet davranışlarını açıklamaya çalışırken, sistemsal uyarılar ile araştırmalara başlar ancak bu uyarı ya da baskıların, birim düzeyindeki etkilerinin incelenmesi gerektiğini savunur ve Şekil 1’de görüldüğü üzere bu yaklaşım, teorinin kurduğu

nedensellik ilişkisini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, realist paradigmadaki birleştirici bir yaklaşımın ortaya çıkarıldığı savunulabilir.

Şekil 1: Neoklasik Realizmin Kurduğu Nedensellik İlişkisi

Kaynak: Meibauer: 2019

Açıkçası NKR, realist paradigmanın genel ilkelerinden tamamen bağımsız olmadığı gibi, bunlara zıt argümanlar da öne sürmemektedir. Tıpkı realizmin diğer versiyonlarında olduğu gibi NKR’de de kıt kaynakları olan ve belirsizliğin hâkim olduğu dünyada, devletler arasındaki materyal güç ve güvenlik için süren sonsuz mücadele kabul edilmektedir (Lobell vd., 2009: 4). Bu durum teorinin realist gelenekten kopmadığının açık bir göstergesidir. Dahası NKR, realist paradigmanın temel ilkelerinden olan devletler arasındaki ilişkilerde anarşinin etkili olduğu düşüncesini kabul etmektedir. Nitekim teorinin günümüzdeki savunucuları NKR’nin, realist geleneğin mantıksal bir uzantısı olduğunu savunmaktadır (Ripsman vd., 2016: 16).

NKR’nin realist öncüllerinden farkı, devlet davranışlarına yönelik kanun koyma noktasında ortaya çıkmaktadır. Realist gelenek devlet davranışlarına dair tekerrür ettiğini düşündüğü belli kalıplar belirlemiş ve bunları kanun olarak görmüştür. NKR ise belli bir zamanda ortaya çıkan belirli bir olaya odaklanarak, bu olaya dair açıklamalar geliştirme amacındadır (Simao, 2012: 485). Teorinin, bu şekilde bir yaklaşım geliştirmesi bir uluslararası ilişkiler teorisinden ziyade, bir dış politika yaklaşımı olması ile alakalıdır. Bununla birlikte anarşiye dair yaklaşımlarda da bir farklılaşmanın söz konusudur. Realist paradigmanın bu kolu anarşinin, yapısal realizmde savunulan belirleyiciliğini reddetmektedir. Daha önceki kısımda bahsedildiği üzere yapısal realistlere göre anarşi, rastlantısal bir olgudur ve devletlerin davranışlarında belirleyici role sahiptir. NKR’de ise bu görüş reddedilerek anarşi, izin veren koşul (*permissive condition*) olarak tanımlanmıştır.

Neoklasik realistler, anarşinin devletlere genellikle alakalı çıkarlarını tanımlarken hatırı sayılır ölçüde bir genişlik sağladığını savunurlar. Bununla bağlantılı olarak anarşi, devletlerin davranışlarının bu şekilde olmasına izin veren durumdur ve aslında bir anlamda klasik realizmdeki anarşi okumasına bir geri dönüşü ifade etmektedir (Lobell vd., 2009: 7). Basit şekilde ifade etmek gerekirse, yapısal realizmde anarşik yapı, devlet davranışlarını belirleyen faktör olarak görülmektedir. NKR’de ise anarşi, devletlerin gece bekçisi olmayan sistemdeki davranışlarına izin veren koşul olarak görülür yani belirleyici olduğu savunulan bakış açısı reddedilmiştir. Buradan hareketle anarşinin deterministik bir durum yaratacağı görüşünün reddedildiği ve bunun yerine belirsizlik yaklaşımının benimsendiği savunulabilir. Nitekim Rose da anarşinin önemli ancak etkilerinin belirsiz olduğunu iddia etmektedir.

Buna ek olarak Rose, anarşik düzenin devlet davranışına yaratacağı etkinin, lider algıları gibi ara değişkenler tarafından şekilleneceğini vurgulamaktadır (Rose, 1998: 152-154).

Teorinin, realizmin diğer versiyonlarından temel farkı, bir sistem teorisi kurgulamaktan ziyade, bir dış politika teorisi ortaya koyma amacıyla ortaya çıkmasıdır (Lobell vd., 2009: 19). Bu bilgi ışığında NKR'nin, kendisinden önceki realist yaklaşım olan yapısal realizme bir ekleme olmadığını savunmak yerinde olacaktır. Genel anlamda yapısalcılar bir devletin, anarşiden dolayı, benzer sistemsel olaylar karşısında benzer tepkileri vereceğine dair deterministik bir yaklaşımı benimsemektedir. Ancak NKR bu anlayışı reddetmekte ve benzer sistemsel zorlamalar karşısında farklı tepkiler veren devletleri açıklamaya çalışmaktadır (Ripsman vd., 2016: 18-21).

Benzer sorun klasik realizmde de görülmektedir. Bu bağlamda iki yaklaşımın da devlet davranışını açıklamaktan ziyade, onların davranışlarına yönelik kurallar koyma çabasında oldukları iddia edilebilir. Konuyu netleştirmek gerekirse, klasik ve yapısal realizmde bir devletin Batı karşıtlığına, ulusal çıkar ya da sistemde hayatta kalma şeklinde açıklamalar getirilecektir. Ancak bu açıklamalar, devletin davranışını açıklamakla birlikte izlenmesi gereken kuralları da ortaya koymaktadır. NKR ise yöneticilerin ulusal sağkalım yerine, rejimin sağkalımını amaç edinebileceklerini ileri sürmektedir (Lobell vd., 2009: 44-45). Diğer bir ifade ile NKR, devlet davranışının kurallarını bulmak yerine sadece açıklamayı hedefler. Nitekim teorinin günümüzdeki savunucuları da bu noktaya değinmiş ve NKR'nin en kullanışlı olduğu konunun, bir dış politika tercihinin açıklanması olduğunu savunmuşlardır (Lobell vd., 2009: 283).

3.1. Neoklasik Realizmin Kökenine Dair Yaklaşımlar

NKR, henüz gelişmekte olan bir teori olduğundan ötürü kökeninin ihtilafli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar NKR'nin bir 'anne/baba figürünün' (*mother/father figure*) olmadığını iddia edenler (Freyberg-Inan vd., 2009: 208) bulunsa bile bu yaklaşımın da etkilendiği yerler vardır. Teori, en basit anlamda yapısal realizmin, klasik realizm süzgecinden geçirilmiş hali olarak düşünülebilir. Buradan hareketle öncülünün, yapısal realizm olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Örneğin, Elena Kropatcheva NKR'nin, savunmacı realizmin bir uzantısı olduğunu iddia etmektedir. Kropatcheva'nın bu iddiasının nedeni savunmacı realizmin önemli isimleri olan William C. Wohlforth ve Jack L. Snyder'in sistemik faktörün yanı sıra iç faktörlere, algı ve ideoloji gibi kavramlara da odaklanılması gerektiği yönündeki görüşleridir (Tsygankov, 2018: 44-47). Ancak bu şekilde kurulan mantıksal ilişki sorunludur. Wohlforth ve Snyder'in çabaları, yapısal realizmi yeniden formüle ederek, yaklaşımı değişen dünyaya uyarlamaktır. Bu anlamda bahsedilen isimlerin NKR'nin öncül çalışmalarını yaptıkları iddia etmek bir noktaya kadar doğru olsa bile savunmacı realizmin, NKR'nin öncülü olduğunu iddia etmek Waltz'un da NKR'nin öncülü olduğu anlamına gelecektir.

Yukarıdaki bilgiye ek olarak yapısal realizmin bir diğer kolu olan saldırgan realizmin, NKR'nin öncülü olduğuna dair iddialar da bulunmaktadır. Elias Götz, 2016 yılındaki bir çalışmasında Rusya'nın

Ukrayna'ya yönelik davranışını Mearsheimer'in bölgesel hegemonyacılık yaklaşımı üzerinden değerlendirmiştir. Ancak iç faktörlerin de devlet davranışını şekillendirdiği iddiasıyla Götz, çalışmasında Mearsheimer'in yaklaşımını daha geniş bir perspektife yerleştirdiğini savunmuştur (Götz, 2016: 301). Götz'ün bahsettiği bu perspektif NKR'dir. Nitekim benzer yaklaşımı, 2017 yılında hazırladığı bir başka çalışmasında da kullanmış ve kullandığı yaklaşımı NKR olarak adlandırmıştır⁸. Yukarıdaki eleştiriye paralel olarak saldırgan realizmi, NKR'nin öncülü olarak ele almak, Mearsheimer'ı neoklasik realist olarak tanımlamak anlamına gelecektir. Böyle bir durumda ise Mearsheimer'in, devlet davranışını açıklarken basitleştirici sistemik ifadeler kullanmasından ziyade, daha kapsamlı ve ayrıntılı bir metodoloji ile iç ve dış faktörleri birlikte ele alması beklenirdi.

Son olarak NKR'nin yapısal realizme bir eleştiri olarak ortaya çıkmış olduğu gerçeği yukarıda bahsi geçen iddiaları tartışmalı hale getirmektedir. Nitekim Schweller, yapısal realizmi geliştirmenin ya da iyileştirmenin bir yolu olmadığını belirtir. Ona göre Waltz, teorisini her yönü ile ele almıştır ve yapısal realistlerin bu yaklaşımı geliştirmek adına yapacakları bir şey kalmamıştır (Colin Elman ve Miriam Elman, 2003: 311).

Tablo 1: Neoklasik Realizmin Öncülüne Dair Yaklaşımlar

Yazarlar	Teorinin Öncülü Olup Olmadığına Dair Görüş	Teorinin Öncülü
Jennifer Sterling-Folker	Yok	-
Elena Kropatcheva	Var	Savunmacı Realizm
Elias Götz	Var	Saldırgan Realizm
Richard Little	Var	Hans J. Morgenthau
Jeffrey W. Taliaferro, Norrin M. Ripsman & Steven E. Lobell	Var	Hans J. Morgenthau
Çalışmanın İddiası	Var	Hans J. Morgenthau

Bahsedilen yaklaşımların yanı sıra genel anlamda NKR'ye dair literatürde teorinin öncülü, Morgenthau olarak görülmektedir (Williams, 2007: 137). Teorinin günümüzdeki savunucularından Ripsman, Taliaferro ve Lobell da bu görüşü desteklemektedir (Ripsman vd., 2016: 5-6). Sistemik faktörlerin yanı sıra iç faktörlerin araştırmaya dâhil edilmesinin ve liderlik faktörünün ön plana

⁸ Detaylı bilgi için Bkz: Elias Götz, "Enemy at the Gates: A Neoclassical Realist Explanation of Russia's Baltic Policy", *Foreign Policy Analysis*, Cilt 15, Sayı 1, 2019, ss. 99-117.

çıkarılmasının sebebi, yeni nesil realistlerin Morgenthau'ya dönüş yapmasıdır. Morgenthau *Politics Among Nations* isimli kitabında realizmin altı ilkesinden bahsetmiş ve bu ilkelerden bir tanesini lider faktörüne ayırmıştır (Morgenthau, 1997: 7). Ayrıca Morgenthau güç dengesinin, Waltz'un daha sonradan iddia ettiğinin aksine sistemin bir zorlaması sonucu değil, diplomasinin gücü ve devlet adamının bilgeliği ile oluşacağını iddia etmiştir (Williams, 2007: 138). Bu bağlamda Morgenthau'nun iç faktörlere yaptığı göndermelerin ve özellikle lider konusundaki görüşlerinin NKR için bir başlangıç noktası oluşturduğunu savunmak yanlış olmayacaktır.

Özetle, her ne kadar bazı yazarlar yapısal realizmi ya da onun uzantısı olan yaklaşımları NKR'nin öncülü olarak görse de teorinin asıl öncülü Morgenthau'dur. Ancak NKR'de Morgenthau'nun görüşleri olduğu gibi benimsenmemiş, günümüz dünyasına uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda devam eden kısımda yukarıda tartışılanlara ek olarak NKR'nin, realist geleneğe nasıl bir farklılık getirmeye çalıştığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

3.2. Neoklasik Realizmin Getirdiği Yenilikler

NKR, günümüz dünyasında meydana gelen değişimleri daha iyi açıklayabilmek adına dış politika analizlerine, realizme yabancı bazı kavramları dâhil etmiştir. Aşağıda bu yeniliklerden bahsedilmiş ve NKR'nin realist paradigmanın önceki versiyonlarından ayrıldığı noktaların ortaya koyulması amaçlanmıştır.

3.2.1. Birleştirici Yaklaşım

Waltz bir çalışmasında uluslararası politika incelenirken, iç ve dış politikaların ayrılması durumunda daha başarılı olunacağını savunmuştur (Waltz, 1996: 57). Schweller ise buna karşı çıkmakta ve yapısal realizmin bir sistem teorisi olması sebebiyle dış politikaya dair bir iddiada bulunmamasını, NKR'nin ortaya çıkışının öncelikli nedeni olarak görmektedir (Colin Elman ve Miriam Elman, 2003: 316-317). Bu bağlamda NKR, Waltz'un yaklaşımına karşı çıkarak, bir devlet davranışının anlaşılabilirliği adına iç ve dış faktörlerin birlikte incelenmesi gerektiğine dair birleştirici bir yaklaşım geliştirmiştir.

NKR, realist geleneğin diğer versiyonlarında etkili olduğu üzere, devletin önemine dair yaklaşımı reddetmemiştir. Evrensel bir devlet tanımlamasının olmadığını kabul edilmekle birlikte, Weber'in devlet tanımlamasına yakın durulur. Buna göre devlet, 'belli bir toprak parçası üzerinde, fiziksel güç kullanımının tek bir yasal güçte toplandığı insan topluluğudur' (Lobell vd., 2009: 24-25). Ancak devlet davranışının yalnızca sistem ya da iç faktörler tarafından belirlendiği görüşü reddedilmiştir. Buna ek olarak NKR'yi benimsemiş bazı yazarlar uluslararası ilişkilerde, devletten ziyade lider algılarının öncelikli olduğunu savunmaktadır. Çünkü devletin dış politikası, siyasi seçkinler tarafından belirlenmektedir (Zakaria, 1998: 42).

Neorealizm uluslararası sistemin yapısına odaklanarak, iç karakteristiğinden soyutladığı devleti, 'kara kutu' olarak değerlendirmiştir. Ancak böyle bir yaklaşım "siyasi gündemi kontrol etme, siyasi

opsiyonları seçme ve sistemik tahriklere cevap vermek için kaynakları harekete geçirme kabiliyetinin devletten devlete değişebileceğini” dikkate almamaktadır (Lobell vd., 2009: 17-19). Diğer bir ifade ile devletlerin farklı davranışlar sergileyebileceği göz ardı edilmiştir. NKR ise devlet davranışlarının yalnızca dış çevre tarafından şekillenmediği, iç faktörlerin de yapılan analize dâhil edilmesi gerektiğini savunur. Bu durum yaklaşımın, ani değişimleri açıklama amacı ile bağlantılıdır. Yapısal realizm, determinizmden dolayı devletin, benzer sistemik gelişmeler karşısında benzer tepkiler vereceğini savunur. Bu yaklaşım, Ukrayna’nın NATO üyeliği 2014’ten önce de konuşulurken Rusya’nın neden müdahale etmediğini açıklamakta zorlanacaktır.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak NKR, yapısal realizmde esas varsayım olan, uluslararası çevrenin yapısının ve zorlamalarının devletlerin siyasi tercihlerini etkileyebildiği düşüncesini kabul etmektedir (Lobell vd., 2009: 18-19). Daha önce bahsedildiği üzere dış çevre, devletin dış politikasının çerçevesini belirliyor olsa da analiz birimi sistem değildir. Sonuç itibarıyla NKR, yapısal realizmin ortaya koyduğu sisteme dair varsayımlar ile klasik realizmdeki devletin iç faktörlerine dair iki farklı düzeydeki analizi birleştiren bir yaklaşım geliştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle NKR, bir taraftan yapısal realizmin sistemsel ve yapısal geleneğini sürdürürken diğer taraftan devletlerin, dışarıdaki gelişmelere karşı tepkilerinin önceden tayin edildiği düşüncesini reddederek iç faktörlere de odaklanmıştır (Romanova, 2019). Kısaca ifade etmek gerekirse NKR, yapısal realizmin klasik realizm süzgecinden geçirilmiş hali ya da klasik realizmin günümüz dünyasına uyarlanmış şeklidir. Burada kesin olan, teorinin iki yaklaşımdan da beslendiğidir. Aslında teorinin ‘neoklasik’ olarak adlandırılmasının sebebi, bu birleştirici yaklaşımdır.

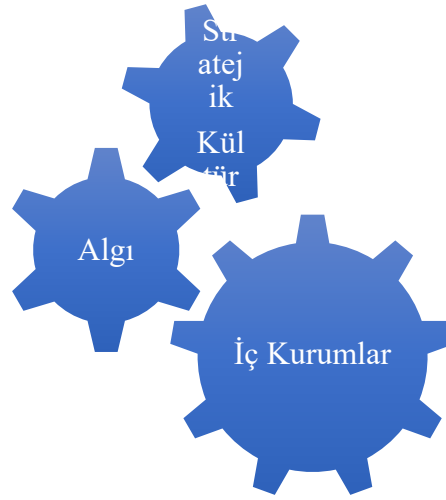
3.2.2. Ara Değişkenler

Uluslararası ilişkiler disiplinde bir araştırma yapılırken genellikle bağımlı ve bağımsız değişkenler üzerinden bir sonuca ulaşılmaya çalışılır. NKR ise açıklamalarını üç değişken üzerinden gerçekleştirir ve analizlere ara değişken kavramını ekler. Daha önce bahsedildiği üzere NKR, sistemin dış politikayı nasıl etkilediğini ara değişkenler üzerinden incelemektedir. Dolayısıyla dış politika, araştırılan konu yani teorinin belirlediği bağımlı değişkendir. Bazı araştırmacılar ara değişkeni oldukça geniş ve muğlak bir şekilde ele almaktadırlar. Örneğin Tatiana Romanova, ara değişkenleri “bir ulus devletin tüm iç etmenleri” olarak değerlendirmektedir (Romanova, 2019). Ancak Romanova’nın ara değişkenler konusundaki ifadesi oldukça geniş ve belirsizdir. Bu çalışma ise Ripsman, Taliaferro ve Lobell’in daha geniş kabul görmüş bölümlendirmesini esas almıştır. Buna göre ara değişkenler 4 ana kategoride toplanmalıdır (Ripsman vd., 2016: 58):

- Liderlerin algıları
- Stratejik Kültür
- Devlet-Toplum İlişkisi
- İç Kurumların Düzenlenişi

Daha önce bahsedildiği üzere NKR, devletlerin dış politikalarındaki ani değişimleri ve kriz dönemlerindeki karar alma süreçlerini açıklama amacındadır. Rose'un ifade ettiği üzere NKR, sistemik zorlamaların birim düzeyindeki etkilerini ara değişkenler üzerinden inceler ve bu değişkenlerden hangisi ya da hangilerinin dış politikadaki ani değişikliğe sebep olduğunu bulmaya çalışır. Bununla birlikte stratejik kültür ara değişkeni üzerinden yapılacak bir inceleme, revizyonist görünen bir hamlenin statükocu bir boyutunun da olduğunu ortaya koyabilecektir. Bu bağlamda NKR'nin ara değişkenler üzerinden açıklamalar yapması bir dış politika hamlesine yönelik daha tutarlı açıklamalar elde edilmesini sağlayacaktır.

Şekil 2: Ara Değişkenlerin Etkileşimi

Kaynak: Smith: 2016: 6

Açıkçası dış politikanın belirlenmesinde önemli rolü olan ara değişkenler birbirlerinden tamamen bağımsız şekilde kategorize edilmemiştir. Şekil 2'den de anlaşılacağı üzere ara değişkenler birbirlerini etkilemektedir. Yerleşik bir stratejik kültür, liderin algılarını etkileyebilir ve onu şekillendirebilir. Aynı şekilde devlet-toplum ilişkisi de benzer etkiyi yaratabilir. Bununla birlikte bahsedilen etkinin, tam tersi doğrultuda gerçekleşmesi de mümkündür. Lider algısı ise devlet-toplum ilişkisini etkileyebildiği gibi devletin stratejik kültüründe ya da iç kurumların düzenlenişinde bir değişikliğe ya da devlette var olan düzenin daha da güçlenmesine sebep olabilir.

3.2.3. Stratejik Kültür

Stratejik kültür konusunun önde gelen isimlerinden olan Alastair Johnston stratejik kültürün, uluslararası sistemdeki anarşi ve materyal kapasite dağılımının devlet davranışlarını belirlediği yönündeki deterministik yaklaşımlara bir karşı çıkış olduğunu savunmaktadır (Johnston, 2008: xviii). Buradan hareketle stratejik kültürün NKR'ye dâhil edilmesinin, yapısal realizme bir karşı çıkış olduğu iddia edilebilir. Neorealist çerçeve, ileriye dönük çıkarların hesaplanmasında geçmişin birikimini

dikkate almamaktadır (Johnston, 1995: 35). Neorealist teorinin bu yaklaşımı bir sistem teorisi olması ile alakalıdır ve bu yaklaşım NKR’de reddedilmiştir. NKR, stratejik kültürün devlet davranışlarını etkilediğini savunmaktadır (Ripsman vd., 2016: 33).

Basit şekilde ifade etmek gerekirse stratejik kültür, liderlerin yaptıkları tercihlerin nedenlerini anlamaya yardımcı olan etkenler kümesidir (Tellis vd., 2016: vii). Kaynağını ise devletin coğrafyası, öz kaynakları, siyasi yapısı, savunma organizasyonları, mitler ve semboller oluşturur (Lentis, 2015: 7). Bu bileşenler üzerinden oluşturulan stratejik kültür, devletin davranışına sebep olan faktörlerin bulunması noktasında önemlidir. Bu bağlamda NKR, lider algısının ve devlet davranışının yalnızca uluslararası sistemden değil, devletin sahip olduğu stratejik kültürden de etkilenebildiğini savunmaktadır. Öyle ki stratejik kültür, bir devletin saldırgan politikalar izlemesi için uygun şartlar oluştuğunda onu dizginleyebildiği gibi, savunmacı politikalar izlemesi daha yerinde iken saldırgan bir politika izlemesine de sebep olabilmektedir (Ripsman vd., 2016: 60-70).

Yukarıda bahsedilen bileşenlere ek olarak NKR, ideoloji, güç kullanma isteği ve milliyetçiliği de stratejik kültürün bileşenleri olarak görmektedir (Ripsman vd., 2016: 69). NKR’de stratejik kültür, devletin rasyonel şekilde işleyen bir mekanizma olduğunu kanıtlamak için değil, yalnızca davranışının nedenini açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda SSCB’nin davranış kalıbı güzel bir örneği teşkil etmektedir. ABD ile olan çekişmesinde SSCB, mücadelenin ne pahasına olursa olsun devam etmesi gerektiği yönünde bir stratejik kültür geliştirmiştir. Nitekim ABD uzay araştırmaları için harcama yapmaya başladığında SSCB, ekonomisi halihazırda kötü olmasına rağmen ABD ile mücadeleye girmiş ve bu durum ekonomisinin, dolaylı olarak da devletin çöküşünün başlangıcını oluşturmuştur. Bu örnek üzerinden bakıldığında stratejik kültürü, Rusya’nın irrasyonel bir hamle yapmasına neden olmuştur.

3.2.4. Algı

NKR’de, realist aileye yabancı bir kavram olan algı araştırmalara dâhil edilmiştir çünkü karar alıcıların inanışlarına başvurmadan önemli kararları ve politikaları açıklamaya çalışmanın çoğu zaman imkânsız olduğu savunulmaktadır (Jervis, 2017: 28). Öyle ki neoklasik realist perspektif ile bir devletin davranışı incelenirken ilk adım, dış politikayı kimin ya da kimlerin oluşturduğunun belirlenmesidir (Ripsman vd., 2016: 123). Yaklaşımın karar alıcıların algılarını önemli görmesinin sebebi, benzer durumla karşı karşıya kalan devletlerin her zaman aynı tepkileri vermemesi ile bağlantılıdır.

Daha önce bahsedildiği üzere teori, diğer realist yaklaşımlara benzer şekilde materyal kapasitelerin önemini kabul etmekte ve hatta bir devletin dış politikasının temel parametrelerini belirlediğini savunmaktadır. Ancak yine de materyal kapasitelerin bir dış politika davranışına doğrudan etki ettiğine dair görüş reddedilmiştir. NKR’ye göre bir dış politika tercihi, lider ve/veya siyasi seçkinler tarafından yapılır ve önemli olan, sahip olunan fiziksel kaynakların ya da gücün niteliği değil, liderin ya da seçkinlerin bu görece gücü nasıl algıladıklarıdır (Rose, 1998: 146-147). Thomas Christensen, liderlerin materyal kapasitelerin dağılımını yanlış anlamaları durumunda önemsiz tehditlere aşırı tepki

gösterebileceğini ya da örneğin bir savaşta yanlış tarafta yer alabileceğini iddia etmiştir (Christensen, 1997: 68). Daha önce belirtildiği gibi NKR, yapısal realizmdeki deterministik yaklaşıma karşı çıkar ve aynı şartlar altındaki iki aktörün aynı şekilde davranacağını bir garantisi olmadığını savunur (Christensen, 1997: 31). Buradan hareketle bir dış politika çıktısı ara değişkenler üzerinden incelenir ve farklı davranışlara neyin ya da nelerin sebep olduğu araştırılır. Kısacası NKR’de, birim düzeyindeki değişkenler araştırmalara dâhil edilmiş ve realizmin sistemik determinizminden uzaklaşmıştır (Becker, 2015: 5).

Diğer taraftan NKR, klasik realizmden de bazı önemli noktalarda ayrılmaktadır. Örneğin NKR devlet davranışını, klasik realizmin aksine insan doğasından yola çıkarak açıklamak yerine, ortaya çıkan eylemi inceleyerek bir açıklama geliştirmeye çalışır. Ayrışmanın, algı meselesinde de ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Realist geleneğin en önemli isimlerinden Morgenthau, -klasik- realizmin liderin güdülerinden, diğer bir ifade ile aldığı bir karara sebep olan faktörlerden bağımsız olması gerektiğini çünkü bu konular üzerinde yapılacak araştırmaların nafile ve yanıltıcı olduğunu savunmuştur (Morgenthau, 1997: 5). Ancak yukarıdaki bilgilerden hareketle NKR, algıdan bağımsız araştırmaların imkânsız olacağını savunmaktadır. Algıların, dış politika ve devlet davranışlarını açıklamada ne kadar önemli olduğuna dair sayısız örnek verilebilecek olsa da aşağıda birkaç tanesinden bahsedilecektir.

Yalnızca görelî gücün dağılımının devlet davranışlarını belirlediği düşüncesinden hareketle, I. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere ile ABD arasında, ABD ile SSCB arasındakine benzer bir çekişme yaşanması beklenirdi. Ancak ikisi de oldukça güçlü olmasına rağmen müttefik olarak kalmışlardır. Christensen devletlerin beklenenden farklı davranmasını lider algıları üzerinden açıklar ve ona göre yanlış algılamalar devletlerin dengeleyiciden (*balancer*) ziyade, ardıncı (*bandwagoner*) olarak hareket etmesine sebep olabilir (Christensen, 1997: 68). Benzer şekilde ABD açısından, sınır komşusu olan Kanada’nın nükleer programı sorun teşkil etmezken, kendisinden oldukça uzakta olan İran’ın nükleer programı tehdit olarak görülmektedir. Yapısal realist perspektiften bakılarak gücün görelî dağılımı ve yalnızca sistemik düzeydeki vurgu ile yapılacak açıklama eksik olacaktır. Ancak NKR’nin ara değişkenleri ile bu duruma daha tatmin edici açıklama getirmek mümkündür. ABD politika yapıcılarının algısı İran’ın tehdit olduğu yönündedir çünkü Rusya, ABD stratejik kültüründe bir tehdit unsurudur. Dolayısı ile Rusya’nın yanında duran bir devletin görelî gücünden ziyade, bu gücün nasıl algılandığının ABD’nin politikalarında etkili olduğu iddia edilebilir.

Dünya savaşları da bir diğer örnek olarak da gösterilebilir. Yükselen Alman gücünü bazı devletler tehdit olarak görüp ona karşı cephe almışken, bazı devletler bunu yapma gereksinimi duymamış, hatta Nazi Almanya’sına destek olmuştur. Stephen Walt devletlerin, kendilerine benzer yapıdaki devletleri potansiyel dost, benzemeyenleri ise potansiyel düşman olarak görebileceklerini savunarak, bu durumu algı üzerinden açıklar (Walt, 1985: 25-26). Bununla paralel şekilde Walt, devletlerin aslında tehdit dengesi kurduğunu ve tehdit seviyesinin, devletlerin algılanan niyetlerinden etkilendiğini savunur (Walt, 1987: 5).

Bununla birlikte algının devlet davranışlarında etkili olduğuna dair bir diğer örnek de 2014 Ukrayna meselesi üzerinden verilebilir. Nicholas Smith bir çalışmada AB ile Ukrayna arasındaki ticaret ortaklığını NKR üzerinden incelemiş ve AB'nin bir devlet gibi davrandığını ve çıkarlarından dolayı Ukrayna ile ilişki kurmaya çalıştığını öne sürmüştür. Ukrayna ile ortaklık kararının alınmasında ise Ukrayna'nın potansiyel bir ortak, Rusya'nın ise güçsüz olarak algılanmasının etkili olduğunu savunmuştur (Smith, 2016: 23) Bu bağlamda algı, devlet davranışlarının anlaşılabilmesi adına önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile tek bir faktör üzerinden yapılan incelemelerin eksik sonuçlara götürdüğünü savunmak yanlış olmayacaktır.

Yukarıdaki bilgiye ek olarak algı kavramının realist paradigmaya uygunluğu da ayrı bir tartışma konusudur. NKR, lider algılarının devletin davranışlarında önemli bir değişken olduğunu savunduğu için rasyonelliği reddettiği yönünde eleştiriler almaktadır (Legro ve Moravscik, 1999: 13-15). Ancak bu eleştiri realist aileye dair yanlış bir genellemeden kaynaklanmaktadır. Elbette, algıyı araştırmalara dâhil eden bir teorinin rasyonelliği kabul ettiğini savunmak yanlış olacaktır. Çünkü algıya göre değiştiği iddia edilen bir davranış irrasyonel de olabilir. Diğer taraftan realist yaklaşımlarda devletin rasyonel davrandığına dair yaklaşımlar olsa bile bu, paradigmanın çekirdeğini oluşturmamaktadır. Nitekim realizmin en önemli ismi olan Morgenthau rasyonelliği reddetmektedir (Lobell vd., 2016: 22).

Morgenthau insan davranışına hâkim olan işleyişin, rasyonellik ve irrasyonel zorlamalar arasındaki ilişki olduğunu iddia etmekle birlikte tecrübenin, bu işleyişi tersine çevirebileceğini savunmuştur (Morgenthau, 1947: 135). Örneğin dış politikanın daima rasyonel ve objektif olmadığını iddia etmiştir. Bununla birlikte rasyonelliği hedefleyen bir teorinin irrasyonel bileşenlerden ayrı tutulması gerektiğini savunmaktadır (Morgentahu, 1997: 7). Buradan çıkarılacak sonuç, belli koşullar altında irrasyonel davranışların da ortaya çıkabileceğidir. Başka bir deyişle Morgenthau'nun, devletin rasyonel olacağına dair kural koymak yerine, rasyonel davranışın gerekliliğine dair tavsiyede bulunduğu söylenebilir.

Bu noktada Morgenthau'nun rasyonellikten kastının ne olduğuna bakmak durumu daha anlaşılır hale getirecektir. Morgenthau, rasyonelliğin iki bileşeni olduğundan bahsetmektedir. Biri insanın, anlama yeterliliğine sahip olması ve diğeri bu anlayışına göre hareket edeceğidir (Morgenthau, 1947: 108). NKR ise bahsedilen anlama yeteneği ile bu anlama yeteneğine göre ortaya çıkan eylemi algı üzerinden açıklar. Bir diğer ifade ile bazı çalışmalarda bahsedildiği gibi realizmde salt bir rasyonellik ya da tek bir doğru davranış kalıbı yoktur. Bu bağlamda, algının realist gelenekte zaten var olan bir kavram olduğu söylenebilir. Buradan hareketle NKR'nin, realist geleneğe getirdiği bir diğer yeniliğin devletin rasyonelliği ile alakalı olduğu söylenebilir. Stratejik kültür ve algı konusu beraber düşünüldüğünde NKR'nin, devletlerin her zaman rasyonel davranacağına dair genellemeye destek vermediği söylenebilir. Bu bağlamda realist ailede baskın olan, devlet her zaman rasyonel davranır ve belli koşullar altında aynı tepkileri verir yaklaşımları reddedilmiştir. Bu durum NKR'nin, kendisinden önceki realist yaklaşımların basit bir uzantısı olmadığını göstermektedir.

Güvelik ikilemi üzerinden verilecek bir örnek rasyonellikle alakalı tartışmaya netlik kazandıracaktır. Devletin güvende olma ihtiyacından dolayı materyal kapasiteler, realist geleneğin tüm versiyonlarında önemli bir yer tutmaktadır. Uluslararası sistemde devletler kendilerini güvende hissetmemektedir ve bu durum onları silahlanma gibi güvenliğini artıracak önlemlere itmektir. Bir devletin silahlanması güvenliğini artıracak bir önlem olması açısından rasyonel olmakla birlikte böyle bir hamle komşu devletlerin de silahlanması ile sonuçlanacaktır. Uluslararası ilişkiler disiplinde ‘güvenlik ikilemi’ şeklinde tanımlanan bu durum devletlerin güvensizliğini tırmandıracaktır ve bu açıdan alınan önlemler irrasyonel bir sonuç üretecektir. Bu açıdan bakıldığında realizm kendi içinde çelişiyor görüntüsü vermektedir. Ancak gelenek kendi içinde tutarlıdır. Çünkü hem klasik realizmin hem de NKR’nin benimsemiş olduğu rasyonellik, zihinlerden bağımsız salt bir rasyonellikten ziyade, Morgenthau’nun bahsettiği gibi anlama yeterliliğine sahip olma ve bu anlayış çerçevesinde hareket etme ile alakalıdır. Bu bağlamda algının realist geleneğe dâhil edilmesinde bir sorun yoktur.

3.3. Uluslararası İlişkilerde Neoklasik Realizm

NKR’nin günümüzdeki en önemli isimleri, dikkatlerini teorik çalışmalara vermiştir. Bu sebeple teorinin disiplinde yer edinmesini sağlayan Taliaferro, Ripsman, Lobell ve Rose gibi isimler NKR’nin bir uygulamasını yapmamış bundan ziyade yol haritasını çizmişlerdir. Bu durum ise NKR’nin vaka analizlerine yönelik kullanıldığı çalışmalarda bir belirsizlik yaratabilmektedir. Örneğin Kropatcheva, NKR üzerinden incelediği Rus dış politikasının öngörülebilir olduğundan bahsetmektedir (Kropatcheva, 2012: 38). Ancak daha önce de bahsedildiği üzere NKR’nin temel amacı belli bir zamanda meydana gelen belli bir olayı incelemektir. Buradan hareketle yapılan çalışma tam anlamıyla NKR’ye uygun görünmemektedir. Bunun yanı sıra yine NKR’yi kullanan bir başka isim olan Götz’ün daha önce bahsedilen çalışmaları da bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak uluslararası ilişkiler disiplinde ortaya çıkmış NKR’ye dair çalışmalarda bazı temel benzerlikler bulunmaktadır. Çalışmalarda ağırlıklı olarak münferit olaylara odaklanıldığı ve bununla birlikte yapılan çalışmaların, ele aldıkları olayları incelerken iç ve dış faktörlerin birlikte incelenmesi gerektiği iddiasında olduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda sistemik faktör ile ara değişkenler birlikte incelenmiş ancak bu incelemeler çoğunlukla iki ara değişken üzerinden yapılmıştır. Örneğin İsrail’in Irak’a yönelik politikasının ele alındığı bir çalışmada dış faktör olarak bölgesel dinamikler ile ABD faktörü incelenmiş ve ara değişkenlerden algı ile topluma odaklanılmıştır (Ağdemir, 2014). Suriye’deki iç savaşa yönelik Türk dış politikasını inceleyen bir başka çalışmada ise TSK, muhalefet ve kamuoyu gibi yerel faktörler ile algıya odaklanılmıştır (Kiraz, 2018a) Bunlara ek olarak bir yüksek lisans tezinde 1 Mart tezkeresi NKR ile incelenmiş ve TBMM’nin tezkereye onay vermemesi iç faktörler üzerinden açıklanmıştır (Yılmaz, 2014).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle NKR’nin, yalnızca güncel olaylara yönelik bir yaklaşım olduğu düşünülmemelidir. Yaklaşımın tarihsel olayları açıklamak amacıyla kullanıldığı çalışmalar da

bulunmaktadır. Bir çalışmada, Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na girme kararı NKR üzerinden incelenmiş ve sistemik faktör ile birlikte stratejik kültür, algı, liderlik kavramlarına odaklanılmıştır (Balcı vd., 2018). Bunun yanı sıra Kanada'da hazırlanmış bir yüksek lisans tezinde 1930'larda tehdit oluşturmaya başlayan Nazi Almanyası'na karşı Büyük Britanya'nın izlediği politika (*appeasement policy*) ve karar alma süreçleri yine NKR üzerinden incelenmiştir (Oswell, 2013). Bir diğer çalışmada ise Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasındaki dış politikası NKR üzerinden incelenmiş ve savaştan kaçınma şeklinde ortaya çıkan dış politika davranışında İnönü'nün algılarının etkili olduğu savunulmuştur (Kıraz, 2018b: 433). Kısacası NKR'nin kullanıldığı olaylar özelinde önemli olan, incelenen olayın güncelliği değildir. Yukarıdaki bilgiler ışığında yaklaşımın, dış politikadaki ani ve beklenmedik dönüşümlere odaklandığı, bununla birlikte kriz ve savaş dönemlerinde kararların nasıl alındığı sorusuna cevap aradığı iddia edilebilir.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak NKR'nin, bir dış politika hamlesinde özellikle lider algılarının ön planda olduğu vakalarda kullanıldığı da söylenebilir. Çalışmaların çoğunda liderlerin güçlü ve karar almada önemli bir faktör olduğu ülkelere odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda literatürde Rusya, Çin ve İran özelindeki çalışmalar öne çıkmaktadır. Bu ülkelere yönelik çalışmaların öne çıkmasının nedeni NKR'nin, iç ve dış faktörleri birlikte inceleme ve liderliği ön plana alma gibi özelliklerinin, bu devletlerin dış politika süreçlerini açıklama konusunda detaylı bilgiler sağlamasıdır.

Örneğin Tuğba Bayar, İran dış politikasını neoklasik realist perspektif ile incelemiştir. Çalışmada İran dış politikasını şekillendiren dış faktör olarak, devletin jeopolitik konumu ele alınmış ve bunun yarattığı güvenlik endişeleri, milliyetçilik ve ideoloji gibi düşünsel faktörler ile birlikte incelenmiştir (Bayar, 2019). Bunun yanı sıra ortak çalışmalarında Alexander Korolev ve Vladimir Portyakov, Rusya-Çin ilişkilerini yine NKR üzerinden incelemiştir. Bu çalışmaya göre iki ülke arasında artan stratejik işbirliği, sistemik şartlardan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte iki ülkenin bu ilişkide gönülsüz davranmasının nedeni, ara değişkenler üzerinden incelenmiş ve gönülsüzlüğe ekonomi ve tarihi hafızanın neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Korolev ve Portyakov, 2019). Bu doğrultuda yine iç ve dış faktörler birlikte incelenmiştir. Korolev ve Portyakov'un bir başka ortak çalışmasında ise Rusya-Çin ilişkisinin kriz zamanlarındaki seyri yine NKR üzerinden incelenmiştir. Çalışmada iki ülkeden birinin kendi bölgesinde izlediği saldırgan politikaya diğerinin sessiz kaldığı savunulmuş ve bu durum Batı karşıtlığı olarak ele alınan dış faktör ile iç politika şeklinde ifade edilen ara değişken üzerinden incelenmiştir (Korolev ve Portyakov, 2019: 430).

Yukarıda bahsedilen çalışmalara ek olarak NKR'yi Rusya özelinde kullanan Kropatcheva, dış politikadaki hamlelerin öngörülebilirliğini sistem üzerinden açıklarken, Rusya'nın materyal kapasitelerinden çok bunları nasıl algıladığının önemli olduğunu altını çizmiştir. Ona göre Rusya, materyal kapasitesi yetersizken bile kendine güveniyorsa riskli ve iddialı politikalar izleyebilmektedir (Kropatcheva, 2012). Diğer bir ifade ile çalışmada -NKR'nin ara değişken olarak tanımlandığı- iç faktörlerden biri olan algı, sistemik düzey ile birlikte incelenmiştir. Romanova ise çalışmasında devlet

ile toplum arasındaki ilişkiye ve Putin'in algılarına odaklanarak Rus dış politikasının, Batı'nın politikaları neticesinde saldırgan bir görünüm verdiğinden bahsetmiştir (Romanova, 2018). Kısacası NKR'nin uygulandığı Rus dış politikasına yönelik çalışmaların ortak özellikleri, Batı'nın politikalarının Rusya açısından sistemik bir tetikleyici olduğu ve Putin'in algılarının Rus dış politikasını önemli ölçüde şekillendirdiğidir.

Bu bilgiler ışığında NKR'nin kullanıldığı çalışmalarda bazı konuların araştırma dışında bırakıldığı, bazı kavramların ise tartışılmadan kabul edildiği, ayrıca teorik tartışmalardan da uzak durulduğu savunulabilir. Örneğin çalışmaların -Ali Balcı ve diğerlerinin çalışması hariç- hiçbirinde stratejik kültüre dair bir inceleme yapılmamış ve bu değişken kullanılmamıştır. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda algının realist geleneğe uygunluğu tartışılmamış, yalnızca karar almada etkili olduğu savunulmuştur. Ayrıca NKR'nin inşacı teori karşısında nasıl konumlandığı konusuna ise yüzeysel olarak değinilmiştir. Örneğin Michael Becker, Matthew Cohen, Sidita Kushi ve Ian McManus ortak çalışmalarında NKR'yi inşacı ve liberal teoriler ile karşılaştırmıştır. Çalışmada norm, değer, tarihsellik gibi konuların askerî konulara kıyasla geri planda olduğundan, yine de dış politikada etkili olduklarından bahsedilmiştir (Becker vd., 2015). Çalışmada böyle bir iddiada bulunulmasının nedeni NKR'nin, realist bir yaklaşım olması ancak iç ve dış faktörleri birlikte incelemesidir.

Sonuç

Realist gelenek, uluslararası ilişkiler disiplininde her dönem etkili olabilmektedir. Yine de klasik realizm, özellikle insan doğasından yola çıkması noktasında eleştirilmiş ve bu eleştiriler yapısal realizmin ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Yapısal realizmin yalnızca sisteme ve materyal kapasitelere odaklanarak açıklamalar yapması, onun hem gücünü hem de zayıflığını oluşturmuştur. Çünkü neorealizm, deterministik bir yaklaşım geliştirerek genellemelere gitmekte ve bu yaklaşım aynı sistemsel gelişme karşısında farklı tepkiler veren bir devleti açıklama noktasında eksik kalmaktadır. Geleneğin en güncel hali olan NKR ise devlet davranışlarını incelerken bir dış politika teorisi olarak ortaya çıkması, iç ve dış faktörleri birlikte incelemesi, stratejik kültür ile algı konusunu realist geleneğe dâhil etmesi, liderliği ön plana çıkarması gibi sebeplerden ötürü özellikle günümüz devletlerinin dış politika davranışlarını, kendisinden önceki realist versiyonlardan daha iyi açıklayabilmektedir. Bunun sebebi günümüzde dış politika karar alma süreçlerinde liderlerin baskın olmaya başlamasıdır. Bu doğrultuda uluslararası arenadaki eğilim NKR'nin açıklayıcılığını olumlu yönde etkilemektedir.

Kaynakça

- Ağdemir, A. M. (2014), Neoklasik Realizm Çerçevesinde İsrail'in Irak Politikası, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kara Harp Okulu/Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgül-Açıkmış, S. (2011), Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri, Uluslararası İlişkiler, 8 (30), 43-73.
- Aydın, M. (2004), Uluslararası İlişkilerin 'Gerçekçi' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği, Uluslararası İlişkiler, 1 (1), 33-60.
- Baev, P. K. (2006), Thucydides' Three Security Dilemmas in Post-Soviet Strife, Journal of Military Ethics, 5 (4), 334-352.
- Balcı, A. ve Kardaş, T. ve Ediz, İ. ve Turan, Y. (2018), War Decision and Neoclassical Realism: The Entry of the Ottoman Empire into the First World War, War in History, cilt bilgisi yok, 1-28.
- Bayar, T. (2019), Multiple Dualities: Seeking the Patterns in Iran's Foreign Policy, All Azimuth, 8 (1), 37-54.
- Becker, M. E. ve Cohen, M. S. ve Kushi, S. ve McManus, I. P. (2015), Reviving the Russian Empire: The Crimean Intervention Through a Neoclassical Realist Lens, European Security, 25 (1), 112-133.
- Burchill, S. ve Linklater, A. ve Devetak, R. ve Donnelly, J. ve Paterson, M. ve Reus-Smit, C. ve True, J. (Ed.) (2005), Theories of International Relations, New York: Palgrave.
- Carr, E. H. (1946), The Twenty Years' of Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations, Londra: Macmillan.
- Chistensen, T. J. (1997), Perceptions and Alliances in Europe, 1865-1940, International Organization, 51 (1), 1997, 65-97.
- Dunne, T. ve Kurki, M. ve Smith, S. (Ed.) (2013), International Relations Theories: Discipline and Diversity, New York: Oxford University Press.
- Elias J. ve Sutch, P. (2007), International Relations: The Basics, New York: Routledge.
- Foulon, M. (2015), Neoclassical Realism: Challengers and Briding Identities, International Studies Review, 17 (4), 635-661.
- Goldstein, J. S. ve Pevehouse, J. C. (2014), International Relations, New Jersey: Pearson.
- Gözen, R. (Ed.) 2014, Uluslararası İlişkiler Teorileri, İstanbul: İletişim.
- Götz, E. (2016), Neorealism and Russia's Ukraine Policy, 1991-Present, Contemporary Politics, 22 (3), 301-323.
- Götz, E. (2019), Enemy at the Gates: A Neoclassical Realist Explanation of Russia's Baltic Policy, Foreign Policy Analysis, 15 (1), 99-117.
- Hobbes, T. (2007), Leviathan, Semih Lim (Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jervis, R. (2017), Perception and Misperception in International Politics, New Jersey: Princeton University Press.
- Johnston, A. I. (1995), Thinking about Strategic Culture, International Security, 19 (4), 32-64.
- Johnston, A. I. (2008), Social States: China in International Institutions, 1980-2000, New Jersey: Princeton University Press.
- Korolev, A. ve Portyakov, V. (2018), China-Russia Relations in Times of Crisis: A Neoclassical Realist Explanation, Asian Perspective, 42 (3), 411-437.
- Korolev, A. ve Portyakov, V. (2019), Reluctant Allies: System-Unit Dynamics and China-Russia Relations, International Relations, 33 (1), 40-66.

- Kiraz, S. (2018a), Suriye İç Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Neoklasik Realizmin Bakı Açısından Analizi (2011-2017), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kiraz, S. (2018b), Dış Politika Analizi Modeli Olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Analizi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (2), 417-440.
- Kropatcheva, E. (2012), Russian Foreign Policy in the Realm of European Security through the Lens of Neoclassical Realism, Journal of Eurasian Studies, 3 (1), 30-40.
- Kropatcheva, E. (2018), Power and National Security, Tsygankov, A. P. (Ed.), Routledge Handbook of Russian Foreign Policy içinde (s. 43-59), New York: Routledge.
- Lentis, J. S. (2015), Strategic Cultures and Security Policies in the Asia-Pacific, Jeffrey S. Lentis (Ed.), Strategic Cultures and Security Policies in the Asia-Pacific içinde (s. 166-186), New York: Routledge.
- Little, R. (2007), The Balance of Power in Politics Among Nations, Michael C. Williams (Ed.), Realism Reconsidered: The Legacy of Hans J. Morgenthau in International Relations içinde (s. 134-165), New York: Oxford University Press.
- Lobell, S. E. ve Ripsman, N. M. ve Taliaferro, J. W. (2009) (Ed.), Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy, New York: Cambridge University Press.
- Meibauer, G. (2018), Rethinking Neoclassical Realism, The London School of Economics and Political Science, URL: <https://blogs.lse.ac.uk/internationalrelations/2018/12/04/rethinking-neoclassical-realism-workshop-at-lse/>, 27.03.2019.
- Mearsheimer, J. J. (2001), Tragedy of Great Power Politics, New York: W. W. Norton & Company.
- Mearsheimer, J. J. (2013), Structural Realism, Dunne, T. ve Kurki M. ve Smith S. (Ed.), International Relations Theories: Discipline and Diversity (3. Baskı) İçinde (s. 77-93), New York: Oxford University Press.
- Morgenthau, H. J. (1947), Scientific Man vs. Power Politics, Londra: Latimer House Limited.
- Morgenthau, H. J. (1997), Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace, Beijing: Peking University Press.
- Oswell, J. A. (2013), Opening the Black Box: An Examination of Structural Realist and Neoclassical Realist Explanations of Foreign Policy, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), University of Alberta/Faculty of Graduate Studies and Research, Edmonton.
- Posen, B. (1986), The Sources of Military Doctrine: France, Britain and Germany between the World Wars, New York: Cornell University Press.
- Ripsman, N. M. ve Taliaferro, J. W. ve Lobell, S. E. (2016), Neoclassical Realist Theory of International Politics, New York: Oxford University Press.
- Rose, G. (1998), Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, World Politics, 51 (1), 144-172.
- Romanova, T. (2012), Neoclassical Realism and Today's Russia, Russia in Global Affairs, URL: <http://eng.globalaffairs.ru/number/Neoclassical-Realism-and-Todays-Russia-15681>, 05.10.2018.
- Romanova, T. (2018), Russia's Neorevisionist Challenge to the Liberal Order, The International Spectator, 53 (1), 76-91.
- Roskin, M. G. ve Berry, N. O. (2012), Uluslararası İlişkiler: Uluslararası İlişkilerin Yeni Dünyası, Özlem Şimşek (Çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- Schweller, R. L. (1996), Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?, Security Studies, 5 (3), 90-121.

- Schweller, R. L. (2003), The Progressiveness of Neoclassical Realism, Elman, C. ve Elman, M. F. (Ed.) içinde (s. 311-347), *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, Londra: MIT Press.
- Simao, L. (2012), Do Leaders Still Decide? The Role of Leadership in Russian Foreign Policymaking, *International Politics*, 49 (4), 482-497.
- Smith, N. R. (2016), The EU under a Realist Scope: Employing a Neoclassical Realist Framework for the Analysis of the EU's Deep and Comprehensive Free Trade Agreement offer to Ukraine, *International Relations*, 30 (1), 3-28.
- Smith, N. R. (2018), Can Neoclassical Realism Become a Genuine Theory of International Relations, *The Journal of Politics*, 80, (2), 742-749.
- Sterling-Folker, J. (2006), Realism, Sterling-Folker, J. (Ed.), *Making Sense of International Relations Theory* içinde (s. 15-20), Colorado: Lynne Rienner Press.
- Sterling-Folker, J. (2009), Forward is as Forward does: Assessing Neoclassical Realism from a Traditions Perspective, Freyberg-Inan, A. ve Harrison, E. ve James, P. (Ed.) içinde (s. 191-218), *Rethinking Realism in International Relations: between Tradition and Innovation*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Tang, S. (2010), Social Evolution of International Politics: From Mearsheimer to Jervis, *European Journal of International Relations*, 16 (1), 31-55.
- Tellis, A. J. ve Szalwinski, A. ve Wills, M. (2016) (Ed.), *Understanding Strategic Cultures in the Asia-Pacific*, Washington: The National Bureau of Asian Research.
- Thucydides (1881), *History of Peloponnesian War*, Benjamin Jowett (Çev.), Londra: Oxford University Press.
- Tsygankov, A. P. (Ed.) (2018), *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, New York: Routledge.
- Tzu, S. (2018), *Savaş Sanatı, Pulat Otkan ve Giray Fidan (Çev.)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Walt, S. M. (1985), Alliance Formation and the Balance of World Power, *International Security*, 8 (4), 3-43.
- Walt, S. M. (1987), *The Origins of Alliances*, Londra: Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1979), *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Waltz, K. N. (1986), Reductionist and Systemic Theories, Robert Keohane (Ed.) içinde (s. 47-69), *Neorealism and its Critics*, New York: Columbia University Press.
- Waltz, K. N. (1989), The Origins of War in Neorealist Theory, Rotberg, R. L. ve Rabb T. K. (Ed.) içinde (s. 39-52), *The Origin and Prevention of Wars*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Waltz, K. N. (1996), International Politics is not Foreign Policy, *Security Studies*, 6 (1), 54-57.
- Wivel, A. (2017), Realism in Foreign Policy Analysis, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, URL: <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-475>, 14.06.2019.
- Wohlforth, W. C. (2011), Gilpin Realism and International Relations, *International Relations*, 25 (4), 499-511.
- Yılmaz, S. (2014), *Neoklasik Realizm ve Dış Politika: 1 Mart Tezkeresi Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Zakaria, F. (1998), *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton: Princeton University Press.